

Національний фармацевтичний університет
Кафедра фармакології та фармакотерапії

Фармацевтична опіка при симптоматичному лікуванні простудних захворювань

ЧАСТИНА 2 (КАШЕЛЬ, БІЛЬ У ГОРЛІ)

Лектори: проф. Деримедвідь Л.В.,
доц. Товчига О.В.

1

План лекції

1. Актуальність теми
2. Загальна характеристика застуди та можливості фармацевтичної опіки
3. **Кашель**
 1. визначення поняття
 2. причини,
 3. загрозові симптоми
 4. напрямки симптоматичного лікування
 5. клініко-фармацевтична характеристика ЛЗ
 6. рекомендації
4. **Біль у горлі**
 1. визначення поняття
 2. причини,
 3. загрозові симптоми
 4. напрямки симптоматичного лікування
 5. клініко-фармацевтична характеристика ЛЗ
 6. рекомендації

2

Питання для самостійного вивчення

- **Сучасні лікарські форми для лікування застуди та особливості їх використання.**
- Взаємодія безрецептурних ЛЗ, які застосовуються для симптоматичного лікування застудних захворювань, з їжею, алкоголем; особливості їх використання в різні вікові періоди; вимоги до зберігання ЛЗ в домашніх умовах.
- Критерії ефективності терапії безрецептурними ЛЗ, які використовуються для симптоматичного лікування застуди.
- Сучасні лікарські форми для профілактики простудних захворювань, особливості їх застосування.
- Немедикаментозні методи профілактики та лікування застуди.

3

Рекомендована література

- *Клінічна фармація : підруч. / І. А. Зупанець, В. П. Черних, І. Г. Купно-вицька та ін. ; за ред. В. П. Черниха, І. А. Зупанця, І. Г. Купновицької. – Харків : Вид-во НФаУ : Золоті сторінки, 2013. – 912 с.*
- *Клінічна фармація (фармацевтична опіка) : підруч. для студ. вищ. мед. (фармац.) навч. закл. / І. А. Зупанець, В. П. Черних, Т. С. Сахарова та ін. – Харків : НФаУ : Золоті сторінки, 2011. – 704 с.*
- *Основи клінічної медицини: симптоми та синдроми в практичній фармації : навч. посіб. / І. А. Зупанець, С. Б. Попов, Ю. С. Рудик та ін. ; за ред. В. П. Черних, І. А. Зупанця. – Харків : Золоті сторінки, 2010. – 92 с.*
- *Клінічна фармакологія : підручник / О. Я. Бабак, О. М. Біловола, Н. П. Безугла ; за ред. О. Я. Бабака, О. М. Біловола, І. С. Чекмана. – 2-ге вид., перероб. та доп. – Київ : Медицина, 2010. – 776 с.*
- *Клінічна фармація : навч. посіб. для студ. вищ. навч. закл. / І. А. Зупанець, І. С. Чекман, С. Б. Попов та ін. ; за ред. І. А. Зупанця, І. С. Чекмана. – Харків : Вид-во НФаУ : Золоті сторінки, 2009. – 176 с.*
- *Фармацевтична опіка : практичний посібник / І. Зупанець, В. Черних, С. Попов та ін. ; за ред. І. Зупанця, В. Черниха. – Київ : Фармацевт Практик, 2016. – 208 с.*
- *Rx index – довідник еквівалентності лікарських засобів. – Київ : Фармацевт Практик, 2020.*
- *Клиническая фармакология : учебник / под ред. В. Г. Кукеса, Д. А. Сычева. - ГЭОТАР-Медиа, 2017. – 1024 с.*
- *Katzung B.G. Basic and Clinical Pharmacology. – Appleton and Lange. – 14th ed. – 2018/*

4

ЧАСТИНА 2.2

БІЛЬ У ГОРЛІ

5

ПРИЧИНИ БОЛЮ В ГОРЛІ

- **АНГІНА** – гостре інфекційне захворювання, яке вражає переважно піднебінні мигдалики
- **ТОНЗИЛІТ** – хронічне запалення піднебінних мигдаликів
- **ЛАРИНГІТ** – запалення слизової гортані
- **ФАРИНГІТ** – гостре або хронічне запалення слизової оболонки глотки
- **ГОЛОСОВЕ НАПРУЖЕННЯ**

Провізор, пам'ятай!

Крім вірусів, розвитку ангіни можуть сприяти гемолітичний стрептокок, дифтерійна паличка

- При стрептококової ангіни можливе приєднання серйозних захворювань – ревматизму, гломерулонефриту

Будь-який симптом може бути як проявом незначного порушення з боку здоров'я, так і початком серйозного захворювання або ознакою загострення хронічного захворювання, наявного у даного пацієнта

ЗАТВЕРДЖЕНО
Наказ Міністерства охорони здоров'я України
11 жовтня 2013 року № 875

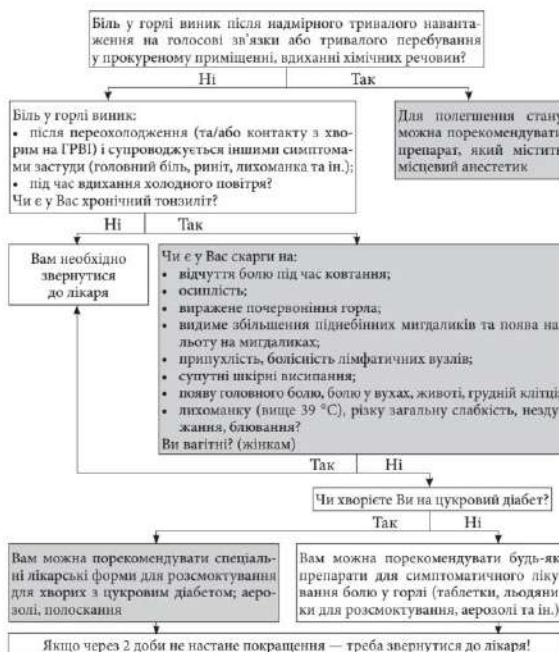
1.1.2. ПРОТОКОЛ
ПРОВІЗОР (ФАРМАЦЕВТА) ПРИ ВІДПУСКУ
БЕЗРЕЦЕПТУРНИХ ЛІКАРСЬКИХ ЗАСОБІВ
СИМПТОМАТИЧНЕ ЛІКУВАННЯ БОЛЮ В ГОРЛІ

3. Загрозливі симптоми, які вимагають негайного звернення до лікаря

- 3.1. важке дихання, неможливість промовити декілька слів між вдихами;
- 3.2. порушення ковтання;
- 3.3. різке збільшення піднебінних мигдалин, нальоти або виразки на мигдалинах;
- 3.4. яскраве «палаюче» почервоніння горла;
- 3.5. збільшення та болісність лімфовузлів;
- 3.6. підвищення температури тіла більше 38,5-39° С;
- 3.7. біль в горлі супроводжується шкіряною висипкою;
- 3.8. біль в горлі супроводжується сильним болем голови, болем у вухах, животі;
- 3.9. біль в горлі супроводжується зміненням кольору сечі;
- 3.10. За наявності нальотів на мигдалинах необхідно запідозрити стрептококову ангіну або дифтерію, терміново звернутись до лікаря;
- 3.11. Якщо протягом 2-х діб після проведення симптоматичного лікування біль в горлі зберігається, необхідно обов'язково звернутись до лікаря.

7

ЗАТВЕРДЖЕНО
Наказ Міністерства охорони здоров'я України
11 жовтня 2013 року № 875

1.1.2. ПРОТОКОЛ
ПРОВІЗОР (ФАРМАЦЕВТА) ПРИ ВІДПУСКУ
БЕЗРЕЦЕПТУРНИХ ЛІКАРСЬКИХ ЗАСОБІВ
СИМПТОМАТИЧНЕ ЛІКУВАННЯ БОЛЮ В ГОРЛІ

8

Рис. 17.2. Алгоритм фармацевтичної опіки при болю у горлі

Напрямки симптоматичного лікування болю в горлі

ЗАТВЕРДЖЕНО
Наказ Міністерства охорони здоров'я України
11 жовтня 2013 року № 875

1.1.2. ПРОТОКОЛ
ПРОВІЗОРА (ФАРМАЦЕВТА) ПРИ ВІДПУСКУ
БЕЗРЕЦЕПТУРНИХ ЛІКАРСЬКИХ ЗАСОБІВ

ВІД БОЛЮ В ГОРЛІ

- **Загальні рекомендації** (рясне тепле пиття, обмеження прийому гострої, пряної їжі, алкогольних напоїв, провітрювання приміщень)
- **Фізіотерапевтичні процедури** (зігріваючі компреси, аромованни, світлова терапія, інгаляції тощо)
- Полоскання горла
- **Фармакотерапія** (антисептики, препарати рослинного походження)

Провізор, пам'ятай!

Якщо **впродовж 3 днів** біль в горлі зберігається – обов'язкове звернення до лікаря

9

5. Перелік безрецептурних лікарських засобів для симптоматичного лікування болю в горлі

ЗАТВЕРДЖЕНО
Наказ Міністерства охорони здоров'я України
11 жовтня 2013 року № 875

1.1.2. ПРОТОКОЛ
ПРОВІЗОРА (ФАРМАЦЕВТА) ПРИ ВІДПУСКУ
БЕЗРЕЦЕПТУРНИХ ЛІКАРСЬКИХ ЗАСОБІВ

СИМПТОМАТИЧНЕ ЛІКУВАННЯ БОЛЮ В ГОРЛІ

5.1. Прості антисептичні засоби

- 5.1.1. Амбазон*
- 5.1.2. Ацетиламініонітропропoxисбензен*
- 5.1.3. Гексетидин
- 5.1.4. Граміцидин С*
- 5.1.5. Декаметоксин
- 5.1.6. Фенол
- 5.1.7. Флурбіпрофен
- 5.1.8. Холіну саліцилат
- 5.1.9. Цетилпіридин*

5.2. Комбіновані антисептичні засоби

- 5.2.1. Амільметакрезол + дихлорбензиловий спирт*
- 5.2.2. Амільметакрезол + дихлорбензиловий спирт + лідокаїн
- 5.2.3. Амільметакрезол + дихлорбензиловий спирт + кислота аскорбінова
- 5.2.4. Декваліній + дибукаїн*
- 5.2.5. Декваліній + кислота аскорбінова
- 5.2.6. Дихлорбензиловий спирт + ментол + анетол + олія м'яти перцевої
- 5.2.7. Йод + калію йодид + гліцерин
- 5.2.8. Лізоцим + піридоксин*
- 5.2.9. Ментол + олія рицинова + камфора + олія евкаліптова + нітрофураол
- 5.2.10. Повідон-йод + алантоїн
- 5.2.11. Сульфаніламід + сульфатіазол + тимол + олія евкаліптова + олія м'яти перцевої*
- 5.2.12. Хлорбутанол + камфора + ментол + олія евкаліптова
- 5.2.13. Хлоргексидин + кислота аскорбінова
- 5.2.14. Хлоргексидин + кислота аскорбінова + тетракаїн
- 5.2.15. Хлоргексидин + лідокаїн + тиротрицин
- 5.2.16. Гексетидин + холіна саліцилат + хлорбутанол*
- 5.2.17. Біклотимол + лізоцим + еноксолон

10

5. Перелік безрецептурних лікарських засобів для симптоматичного лікування болю в горлі

ЗАТВЕРДЖЕНО
Наказ Міністерства охорони здоров'я України
11 жовтня 2013 року № 875

5.3. Рослинні препарати

- 5.3.1. Нагідок квіти*
- 5.3.2. Ромашка лікарська*
- 5.3.3. Ісландського моху екстракт*
- 5.3.4. Евкалипту листя*
- 5.3.5. Обліпихова олія*
- 5.3.6. Хлорофіліпт

5.4. Комбіновані рослинні та гомеопатичні препарати*

5.5. Інші засоби

- 5.5.1. Прополіс
- 5.5.2. Прополіс + кислота аскорбінова

* - лікарський засіб відсутній в Державному Форумі п'ятого випуску.

1.1.2. ПРОТОКОЛ
ПРОВЕЗОРА (ФАРМАЦЕВТА) ПРИ ВИПУСКУ
БЕЗРЕЦЕПТУРНИХ ЛІКАРСЬКИХ ЗАСОБІВ
СИМПТОМАТИЧНЕ ЛІКУВАННЯ БОЛЮ В ГОРЛІ

11

Основні компоненти засобів для усунення болю в горлі – антисептики

Інші компоненти:

Протимікробні препарати різних груп

Протимікробні препарати	
Лізоциму хлорид	Є природним фактором неспецифічної резистентності організму мукополісахаридної будови. Виявляє бактерицидну активність відносно Gr+ і Gr- бактерій, вірусів, грибів. Має місцеву протизапальну дію
Нітрофурал (фурацилін)	Похідна нітрофурану. Має бактериостатичну дію відносно деяких Gr+ і Gr- мікроорганізмів
Грамїцидин С	Антибіотик, що виявляє бактериостатичну та бактерицидну дію
Сульфаніламід розчинний (стрептоцид)	Антибактеріальний засіб групи сульфаніламідів, що має бактериостатичну дію
Сульфатіазол (норсульфазол)	Антибактеріальний засіб групи сульфаніламідів, що має бактериостатичну дію відносно Gr+ і Gr- бактерій

12

Основні компоненти засобів для усунення болю в горлі – антисептики

Інші компоненти: Протизапальні засоби (НПЗЗ)

Бензидаміну гідрохлорид	Виявляє протизапальний і місцевий знеболювальний ефект
Флурбіпрофен	Має протизапальну та знеболювальну дію
Холіну саліцилат	Має протизапальну та анальгезуючу, а також слабку бактерицидну дію

Місцеві анестетики

Бензокаїн	Характеризується швидким настанням ефекту
Дибукаїн	Має швидку місцевоанестезуючу дію. При місцевому застосуванні системна резорбція незначна
Лідокаїн	Викликає локальну анестезію тривалістю 15–20 хв, не виявляє місцевої подразнювальної дії
Тетракаїн	Місцевий анестетик
Хлорбутанолгідрат	При місцевому застосуванні виявляє помірну антибактеріальну (антисептичну), протигрибкову, протизапальну дію, а також слабкий місцевоанестезуючий (аналгетичний) ефект. При системному застосуванні пригнічує центральну нервову систему (снодійна дія)

13

Основні компоненти засобів для усунення болю в горлі – антисептики

Інші компоненти:

Ефірні олії (також чинять антимікробну дію)

Ефірні олії	
Олія евкаліптова	Має місцеву протизапальну і слабку антисептичну дію. Слабка седативна дія
Олія анісова	Має місцеву протизапальну і слабку антисептичну дію
Олія м'яти перцевої	Основні властивості визначаються ментолом, що входить до складу олії. Має слабку дезодоруючу дію
Анетол	Антисептик природного походження, який отримують з анісової олії, потенціює антибактеріальну дію дихлорбензилового спирту
Ментол	Володіє слабкими антисептичними властивостями, незначною анестезуючою і дезодоруючою дією

Кислота аскорбінова

Аскорбінова кислота	Водорозчинний вітамін. Природний антиоксидант, підвищує опірність організму до інфекцій
---------------------	---

14

Особливості дії та застосування окремих препаратів для усунення болю в горлі

Засоби з листя евкалипту

Eucalyptus viminalis Labill.

- Властивості: антисептична, протизапальна, болезаспокійлива, в'яжуча, репаративна дія
- має у своєму складі дубильні речовини, елагову кислоту, флавоноїди, смоли, віск, ефірну олію, до складу якої входять різні терпенові сполуки, особливо активні до грампозитивних, грамнегативних мікроорганізмів, які негативно впливають на гриби та найпростіші
- пригнічує ріст золотистого стафілококу, ешерихій, туберкульозних мікобактерій, трихомонад, дизентиртерійної амеби
- основним компонентом ефірної олії є цинеол (моноциклічний терпен _
- антисептична, протизапальна і дезінфікуюча дія зумовлена окислювальним ефектом цинеолу і протизапальним впливом інших компонентів

Протипоказання до застосування ЛЗ: гіперчутливість до препарату, алергічні реакції

Джерело: <http://preparaty.org/info/360>
(Державний формуляр лікарських засобів)

Високоактивний протимікробний засіб

Засоби з листя евкалипту: **хлорофіліпт** особливості застосування

- має антибактеріальну (бактерицидну і бактериостатичну) дію відносно антибіотикостійких і антибіотикозалежних стафілококів
- має здатність елімінувати плазмідні стійкості різних збудників бактеріальної інфекції до антибіотиків
- протидіє гіпоксії та чинить виразну детоксикуючу дію, тому препарат також застосовують як засіб боротьби з гіпоксією і для підвищення ефективності антибактеріальних препаратів

Протипоказання до застосування ЛЗ: гіперчутливість до препарату, алергічні реакції

Провізор, пам'ятай!

Алергічні реакції є значною проблемою!

До лікування **визначають чутливість хворого до Хлорофіліпту**, для чого хворий випиває 25 крапель препарату, розчиненого в 1 столовій ложці води.

При відсутності через 6–8 годин ознак алергічної реакції (набряклість губ, слизової оболонки носа, зіва) та інших алергічних проявів, препарат можна застосовувати

Джерело: <https://compendium.com.ua/dec/266385/>

Особливості дії та застосування окремих препаратів для усунення болю в горлі

Засоби, що містять фенол

ЗАТВЕРДЖЕНО
Наказ Міністерства охорони здоров'я України
11 жовтня 2013 року № 875

1.1.2. ПРОТОКОЛ
ПРОБЕЗОРА (ФАРМАЦЕВТА) ПРИ ВІДПУСКУ
БЕЗРЕЦЕПТУРНИХ ЛІКАРСЬКИХ ЗАСОБІВ
СИМПТОМАТИЧНЕ ЛІКУВАННЯ БОЛЮ В ГОРЛІ

Властивості: бактерицидна і протигрибкова дія;
у низьких концентраціях (від 0,25 % до 1,5 %)
водно-гліцериновий р-н застосовується як місцевий
антисептичний і анестезуючий засіб для оброблення
слизової оболонки глотки

Джерело: <http://preparaty.org/info/1863>
(Державний формуляр лікарських засобів)

<https://compendium.com.ua/uk/atc/r02aa19/>

РЕКОМЕНДАЦІЇ ПРОТОКОЛУ:

Лікарські засоби, які містять фенол,
з обережністю призначають хворим з
порушенням функції печінки, а також в
період вагітності і годування грудьми

Особливості дії та застосування окремих препаратів для усунення болю в горлі

Засоби, що містять йод: фармакобезпека

ЗАТВЕРДЖЕНО
Наказ Міністерства охорони здоров'я України
11 жовтня 2013 року № 875

1.1.2. ПРОТОКОЛ
ПРОБЕЗОРА (ФАРМАЦЕВТА) ПРИ ВІДПУСКУ
БЕЗРЕЦЕПТУРНИХ ЛІКАРСЬКИХ ЗАСОБІВ
СИМПТОМАТИЧНЕ ЛІКУВАННЯ БОЛЮ В ГОРЛІ

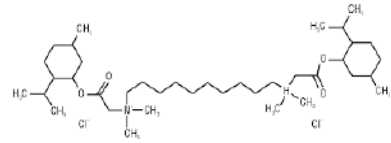

- Препарати йоду протипоказані особам з гіпертиреозом, декомпенсованою серцевою, нирковою, печінковою недостатністю, при підвищеній чутливості до йоду;
- При тривалому застосуванні і ковтанні препаратів йоду можливий розвиток **явищ йодизму**: металевий присмак у роті, блювання, діарея, кон'юнктивіт, риніт, біль у животі. Перша допомога – вугілля активоване, молоко, крохмальний слиз

<https://compendium.com.ua/uk/atc/r02aa20/page/2/>

Особливості дії та застосування окремих препаратів для усунення болю в горлі

Декаметоксин

антимікробний протигрибковий препарат

- концентрується на **цитоплазматичній мембрані** мікробної клітини і з'єднується з фосфатидними групами ліпідів мембрани, **порушуючи її проникність**
- чинить виражений бактерицидний вплив на стафілококи, стрептококи, дифтерійну та синьогнійну палички, капсульні бактерії
- виявляє фунгіцидну дію на дріжджі, дріжджоподібні гриби, збудники епідермофітії, трихофітії, мікроспорії, еритразми, деякі види плісневих грибів (аспергіли, пеніцили)
- чинить протистозидну дію на трихомонади, лямблії
- виявляє вірусозидну дію на віруси
- високоактивний відносно мікроорганізмів, стійких до антибіотиків

– Джерело: <http://preparaty.org/info/370>
(Державний формуляр лікарських засобів)

<https://compendium.com.ua/uk/akt/68/610/decametoxinum/>

19

Загальні рекомендації щодо заходів при болю в горлі

ЗАТВЕРДЖЕНО
Наказ Міністерства охорони здоров'я України
11 жовтня 2013 року № 875

1.1.2. ПРОТОКОЛ
ПРОВІЗОР (ФАРМАЦЕВІА) ПРИ ВІДПУСКУ
БЕЗРЕЦЕПТУРНИХ ЛІКАРСЬКИХ ЗАСОБІВ
СИМПТОМАТИЧНЕ ЛІКУВАННЯ БОЛЮ В ГОРЛІ

- Полоскання горла треба проводити кожні 2-3 години
- Після застосування місцевих препаратів для лікування болю в горлі слід утримуватися від прийому їжі і рідини протягом 1-2 годин;
- Інтервал між прийомами лік. форм для розсмоктування повинен бути не більше 2-3 годин
- Таблетки, льодяники для лікування болю в горлі не слід розжовувати
- Аерозолі не слід вдихати
- При проведенні інгаляцій з використанням ефірних олій температура води повинна перевищувати 50°C
- Мазі, гелі, що містять ефірні масла, наносяться на неушкоджену шкіру (ділянку груди, спини). Ділянку поверхні тіла з нанесеною маззю необхідно прикрити теплою тканиною
- Мазі, гелі можна використовувати для зігрівуючих компресів, інгаляцій

Рекомендації щодо заходів при болю в горлі в особливих категорій пацієнтів (діти)

ЗАТВЕРДЖЕНО
Наказ Міністерства охорони здоров'я України
11 лютого 2013 року № 875

1.1.2. ПРОТОКОЛ
ПРОВІЗОРА (ФАРМАЦЕВТА) ПРИ ВІДПУСКУ
БЕЗРЕЦЕПТУРНИХ ЛІКАРСЬКИХ ЗАСОБІВ
СИМПТОМАТИЧНЕ ЛІКУВАННЯ БОЛЮ В ГОРЛІ

- Дітям лік. форми для розсмоктування показані з того віку, коли вони усвідомлено зможуть виконувати рекомендації щодо правильного їх застосування (більшість препаратів рекомендовано дітям з 6 років);
- Аерозолі слід використовувати тільки в тому випадку, якщо дитина здатна контролювати своє дихання (обмеження щодо застосування дітям до 6 років);
- **Аерозолі, що містять ментол, протипоказані до 3 років (ризик ларингоспазму)!!!**
- При болю в горлі у дітей молодшого віку найбільш прийнятним лікуванням є рясне тепле питво, полоскання горла настоями трав, інгаляції, зігріваючі компреси

Рекомендації щодо заходів при болю в горлі в особливих категорій пацієнтів (вагітні)

ЗАТВЕРДЖЕНО
Наказ Міністерства охорони здоров'я України
11 лютого 2013 року № 875

1.1.2. ПРОТОКОЛ
ПРОВІЗОРА (ФАРМАЦЕВТА) ПРИ ВІДПУСКУ
БЕЗРЕЦЕПТУРНИХ ЛІКАРСЬКИХ ЗАСОБІВ
СИМПТОМАТИЧНЕ ЛІКУВАННЯ БОЛЮ В ГОРЛІ

- **Препарати місцевих антисептиків в лік. формах для розсмоктування не рекомендуються до застосування в період вагітності і лактації.**
- **Можливе застосування окремих розчинів для полоскання, (мінімальна системна дія), у т.ч. відварів і настоїв лікарських трав, окремих антисептиків (крім фенолу та ін.)**

ЗАТВЕРДЖЕНО
Наказ Міністерства охорони здоров'я України
11 жовтня 2013 року № 875

1.1.2. ПРОТОКОЛ
ПРОВІЗОРА (ФАРМАЦЕВТА) ПРИ ВІДПУСКУ
БЕЗРЕЦЕПТУРНИХ ЛІКАРСЬКИХ ЗАСОБІВ
СИМПТОМАТИЧНЕ ЛІКУВАННЯ БОЛЮ В ГОРЛІ

Рекомендації щодо заходів при болю в горлі (особливості окремих лікарських форм та засобів)

- Більшість препаратів для лікування болю в горлі (таблетки, льодяники, пастилки) містять вуглеводи (сахарозу, глюкозу), на що слід звернути увагу хворих на цукровий діабет
- Хворим на ЦД рекомендований прийом препаратів, що містять підсолоджувачі (мальтитол, сорбітол): Септолете Д, Нео-ангін Н б/цукру, Декатилен, Себідин Плюс
- Препарати, що містять місцевий анестетик, можуть викликати відчуття оніміння в роті;
- **Аерозольні препарати протипоказані хворим з ХОЗЛ (bronхіальною астмою)!!!**
- **Виникнення бронхоспазму можливо при проведенні інгаляцій з використанням ефірних олій**

ЗАТВЕРДЖЕНО
Наказ Міністерства охорони здоров'я України
11 жовтня 2013 року № 875

1.1.2. ПРОТОКОЛ
ПРОВІЗОРА (ФАРМАЦЕВТА) ПРИ ВІДПУСКУ
БЕЗРЕЦЕПТУРНИХ ЛІКАРСЬКИХ ЗАСОБІВ
СИМПТОМАТИЧНЕ ЛІКУВАННЯ БОЛЮ В ГОРЛІ

Рекомендації щодо заходів при болю в горлі (особливості окремих лікарських форм та засобів)

- Молоко знижує протимікробну активність бензалконію хлориду, цетилпіридинію хлориду;
- Тривалість застосування препаратів, що містять біклотімол (гексаспрей, гексаліз), гексетидин (Стоматидін) не повинна перевищувати 10 днів (**ризик кандидозу**)
- Препарати на основі хлоргексидину не рекомендується поєднувати з препаратами йоду;
- Препарати хлоргексидину при тривалому застосуванні можуть викликати зміну кольору зубної емалі (коричневі плями), зміну смакових відчуттів, болючість язика і слизової оболонки рота;
- Розчини для полоскання і спреї, що містять етиловий спирт, можуть викликати подразнення слизової оболонки ротової порожнини і глотки (Стоматидин, Стопангін, Гівалекс, Ангінал Спрей і ін.);
- **Найчастіші можливі побічні ефекти більшості антисептиків - диспепсичні явища** (діарея, нудота, блювота)

ДЯКУЮ ЗА УВАГУ

